

Styret i Sparebanken Sør
Sendes kun på e-post

VÅR REFERANSE
18/10909

DERES REFERANSE

DATO
03.07.2020

Tilsynsrapport fra tematisyn om bankenes implementering og anvendelse av tapsreglene i IFRS 9

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i Sparebanken Sør 21. juni 2019. Tilsynet var et ledd i tematisyn i ni banker hvor hovedformålet var å kartlegge og vurdere hvordan bankene praktiserer tapsreglene i IFRS 9.

I tilsynsrapporten er det pekt på forhold som etter Finanstilsynets syn bør forbedres eller endres. Finanstilsynet har i denne sammenhengen ikke foretatt en nærmere vurdering av tapsavsetninger på enkeltengasjement og heller ikke uttalt seg om nivået på tapsavsetninger generelt. Dette er forhold som følges opp risikobasert i framtidige tilsyn og eventuelt gjennom regnskapskontrollen.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige rapport datert 16. desember 2019 og styrets kommentarer til rapporten i brev av 14. februar 2020.

I etterkant av det stedlige tilsynet har Norge, som andre land, blitt rammet av et økonomisk tilbakeslag som følge av covid-19. Denne tilsynsrapporten omhandler bankens rammeverk slik det forelå på tilsynstidspunktet og eventuelle varslede endringer, og tar ikke stilling til hvordan banken har håndtert den vesentlige forverringen av norsk og internasjonal økonomi i vurderingen av tapsavsetningene i 2020.

Finanstilsynet har følgende merknader etter det stedlige tilsynet:

Retningslinjer, rutiner og dokumentasjon

Systemet for risikostyring og internkontroll (jf. CRR/CRD IV-forskriften §§ 26-31) skal omfatte måling av forventede kredittap. Det fremgår spesifikt at bankene skal utarbeide retningslinjer for vurdering og beregning av forventede kredittap og dokumentere metodikk og prosedyrer, jf. § 27.

Banken måler forventet kredittap i trinn 3 både ved bruk av metode basert på vurdering av individuelle kontantstrømmer (kontantstrømmetode) og ved bruk av PD/LGD-metode.

Finanstilsynet påpekte i den foreløpige rapporten at det ikke foreligger kriterier for hvilke kunder man skal anvende hhv. kontantstrømmetode og PD/LGD-metode. Av styrets svarbrev framgår at slike kriterier vil bli utarbeidet. Banken har ambisjon om at en større andel av porteføljen skal få målt forventet kredittap etter bruk av PD/LGD-metode.

Banken har utarbeidet retningslinjer for validering av IFRS 9. Valideringen inkluderer vurdering av nivå på forventet kredittap samt modellens forutsetninger og datagrunnlag. Finanstilsynet påpekte i den foreløpige rapporten at valideringsrutinene i liten grad omhandler hvilke tester som skal gjennomføres, hvilke tidsperioder som skal inkluderes og hvordan utfall av tester skal vurderes og følges opp. Videre er det etter Finanstilsynets vurdering uklart hvilken rolle styret har ved behandling av valideringsresultater og endringer av modeller.

Finanstilsynet registrerer av svarbrevet at banken i løpet av 2019 har videreutviklet metodikken for validering av IFRS 9 og at retningslinjene for validering vil bli oppdatert. Videre vil banken som følge av Finanstilsynets påpekninger gjennomgå rutineverket på nytt, herunder beskrive hvordan banken skal sikre uavhengighet i valideringsarbeidet, samt hvilken rolle styret skal ha i behandling av valideringsresultatene. Det noteres at internrevisjonen gjennomførte et eget revisjonsprosjekt i 2019 hvor formålet var å gi styret og ledelsen en uavhengig vurdering av bankens prosess, internkontroll og vurderinger av tap med basis i kravene i IFRS 9, og at det planlegges ny revisjon i 2020 rettet mot bankens anvendelse av IFRS 9 regelverket.

Implementeringen av tapsreglene i IFRS 9 har ikke medført endringer i bankens fullmakter eller prosesser for oppfølging av tap. Finanstilsynet merker seg at banken i løpet av året vil analysere hvorvidt trinnflytting gir et raskere varslingsignal enn allerede etablerte early warning-signaler.

Definisjon av mislighold

Finanstilsynet pekte i den foreløpige rapporten på at definisjonen av mislighold bør presiseres nærmere i modelldokumentasjonen. Av styrets svarbrev fremkommer det at banken vil sørge for at det kommuniseres og brukes samme definisjon i ulike styringsdokumenter og i årsregnskapet. Det presiseres at selv om det bare er en mindre del av låntakers engasjement som er misligholdt, er det låntakers totale engasjement som rapporteres som misligholdt.

Videre fremkommer det at banken arbeider med forberedelser for å kunne følge EBA's retningslinjer slik at bankens misligholdsdefinisjon oppfyller kravene i regelverket (jf. CRR/CRD IV-forskriften § 2, forordning 575/2013 artikkel 178, samt CRR/CRD IV-forskriften § 7). Frist for innføringen er 1. januar 2021. Finanstilsynet legger til grunn at banken vurderer behovet for å justere datagrunnlag tilbake i tid når ny misligholdsdefinisjon implementeres.

Underliggende modeller for beregning av forventet kredittap

Finanstilsynet påpekte i den foreløpige rapporten at bankens metodikk med å kalibrere PD-modellene basert på enkeltår er følsomt for tilfeldige utslag og konjunkturer. Det framgår av styrets svar at metodikken vil forbedres i sammenheng med arbeidet med å forbedre makros scenariene, se punktet om justering for fremtidsutsikter.

Verdien av sikkerheter inngår som en viktig parameter i LGD-modellene. I den foreløpige rapporten påpekte Finanstilsynet at dette stiller strenge krav til verdsettelsen. I styrets svar fremgår det at banken vil arbeide med å forbedre verdsettelsesrutiner og etterlevelse. Videre peker styret på at en ny algoritme for sikkerhetsberegning vil redusere usikkerheten i modellene. Finanstilsynet legger til grunn at bankens kvantitative og kvalitative validering følger opp verdsettelsesrutinene og etterlevelsen.

I den foreløpige rapporten stilte Finanstilsynet spørsmål ved at LGD-modellen anslår ulik tilfriskningsrate i trinn 1 og trinn 2. Finanstilsynet registrer at styret er enig i at denne forutsetningen ikke er tilstrekkelig begrunnet slik at banken vil vurdere å legge om til en felles tilfriskningsrate.

I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet at bankens datagrunnlag er begrenset slik at det er vanskelig å validere modeller og forutsetninger. Finanstilsynet vurderte at resultatene fra den begrensede valideringen indikerer lav diskrimineringsevne for PD-modellen for foretak, og underestimering i enkelte risikoklasser for PD-modellen for massemarked. Resultatene i LGD-valideringen indikerte, etter Finanstilsynets vurdering, en underestimering både for PM og BM. Fra styrets svar fremgår det at banken gjennomfører tiltak for å forbedre det historiske datagrunnlaget slik at usikkerheten vil reduseres i de nye modellene som utvikles. Videre fremkommer det at valideringen er videreutviklet og vil bli ytterlig forbedret. Finanstilsynet påpeker at banken bør oppkalibrere modeller som er for lavt kalibrert. Videre må banken vurdere om usikkerheten i modellene kan medføre en underestimering av forventet kredittap.

Justeringer i tapsanslag som følge av makroøkonomiske forventninger

I den foreløpige rapporten påpekte Finanstilsynet at banken i scenarioene forutsetter at makro-utviklingen konvergerer tilbake til utgangspunktet ved utgangen av framskrivingsperioden, og at det derfor kun kan bli ett år med relativt høye utlånstap uansett hvor svake makroprognosene er. Videre stilte Finanstilsynet spørsmål ved om bankens nedgangs-scenario i tilstrekkelig grad fanger opp effektene av en alvorlig nedgangskonjunktur.

Banken opplyser i sitt svarbrev at den er enig i at forutsetningene rundt makro-utviklingen bør evalueres, og at banken vil videreutvikle modellens makroscenarioer. Banken opplyser også at scenarioenes alvorlighetsgrad og hvorvidt den skal åpne opp for muligheten til å legge til grunn mer enn ett nedgangsscenario, vil bli vurdert i forbindelse med videreutviklingen av makroscenarioene.

Den siste tids utvikling med covid-19 pandemien og fall i oljeprisen, tilsier etter Finanstilsynets vurdering at det bør innarbeides betydelige endringer i både det forventede scenarioet og nedgangsscenarioene.

Banken forutsetter at lånekundenes evne til å betale avdrag i et nedgangsscenario er like god som i et realistisk eller optimistisk scenario. I den foreløpige rapporten stilte Finanstilsynet spørsmål ved om dette er realistisk. I sitt svarbrev opplyser banken at det kan være gode argumenter for at det bør være ulike forutsetninger om nedbetaling i et nedgangsscenario sammenlignet med et optimistisk scenario, men at dette vil være avhengig av hvor kraftig nedgangsscenarioet vil være, og hvordan rentenivået er for låntakerne. Banken opplyser også at den tar indirekte høyde for noen av disse effektene gjennom sikkerhetsvurderingene i nedgangsscenarioet. For å redusere usikkerheten rundt disse forutsetningene vil banken imidlertid vurdere å legge inn forutsetning om reduserte avdrag i nedgangsscenarioet.

Vesentlig økning i kredittrisiko

Banken anvender endring i 12 måneders PD som estimat for endring i levetids-PD ved vurdering av om kredittrisiko har økt vesentlig. Finanstilsynet påpekte i den foreløpige rapporten at bankens dokumentasjon for å anvende 12 måneders PD som et estimat er mangelfull, og at endringer i kredittrelaterte og makroøkonomiske faktorer ikke i tilstrekkelig grad blir gjenspeilt i benyttet PD. Finanstilsynet registrerer av svarbrevet at banken ser at modellen kan styrkes, blant annet ved å benytte levetids-PD.

Videre påpekte Finanstilsynet at hvis adferdsscore-PD er kalibrert lavere enn søknadsscore-PD, kan bankens identifisering av engasjementer med vesentlig økning av risiko, bli mangelfull siden kundene generelt vil få lavere PD ved overgangen til adferdsscore uten at risikoen er endret. Det noteres at bankens foreløpige analyser viser at denne migreringen er marginal, samt at det forventes mindre differanse i kalibreringen mellom søknads- og adferdsscore med ny modell.

Unntak for utlån med lav kredittrisiko

Finanstilsynet omtalte i den foreløpige rapporten unntaket for utlån med lav kredittrisiko og nevnte at unntaket omfatter et stort volum av bankens utlån. Etter bankens oppfatning benyttes ikke unntaket for utlån til kunder, men har i svarbrevet nevnt at unntaket benyttes for lån til kredittinstitusjoner og sentralbanker. Det er Finanstilsynets vurdering at bruk av en absolutt terskel som begrenser flytting av utlån fra trinn 1 til trinn 2 i realiteten er bruk av lavrisikounntaket. Dette fordi alle utlån under bankens terskel på 0,75 prosent vil bli værende i trinn 1 så lenge PD er under 0,75 prosent, uavhengig av hvilken PD som lånet hadde ved opprettelsen.

For å sikre en rettidig identifisering av utlån med vesentlig økning i kredittrisiko, er Finanstilsynet av den oppfatning at banker bør benytte standardens unntak for utlån med lav kredittrisiko med aktsomhet. Dette er spesielt viktig i perioder med usikre markedsforhold og i nedgangstider med økt kredittrisiko for store deler av porteføljen. Finanstilsynet mener for øvrig at bankens benyttede grense på 0,75 er for høy. Finanstilsynet legger til grunn at kriteriene som benyttes for å identifisere vesentlig økning i kredittrisiko overvåkes jevnlig og justeres om nødvendig.

Øvrige kriterier

Det fremkommer videre av styrets svarbrev at kriterier for vesentlig økning i kredittrisiko vil utvides til også å inneholde kriterier i tilfelle hvor det er brudd på finansielle lånevilkår (covenants).

Forventet levetid og effektiv rente

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at det er nødvendig å etterprøve rimeligheten av estimert levetid mot faktisk levetid, og jevnlig vurdere om estimatene er rimelige og om nødvendig justere disse. Finanstilsynet noterer at banken vil forbedre prosessene rundt kvalitetssikring av forventet levetid for ulike produkter.

Banken har i svarbrevet bekreftet at den effektive renten hensyntar etableringsgebyrer og depotgebyrer, og at disse blir amortisert og inntektsført over forventet levetid for produktet.

Måling av forventet kredittap i trinn 3

Finanstilsynet har mottatt eksempler på måling av forventet kredittap i trinn 3 både ved bruk av PD/LGD -metode og ved bruk av kontantstrømmetode. I begge tilfeller anvendes mer enn ett

scenario og tapet neddiskonteres. Måling av forventet kredittap ved bruk av kontantstrømmetode overstyrer tap målt ved bruk av PD/LGD-metode.

Usikkerhet i estimater

I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet at bankens metodikk mangler en vurdering av usikkerhet i metoder og datagrunnlag på områder hvor datagrunnlaget er svakt. For å innregne forventede kredittap, herunder vurdere mulige utfall, bør bankene vurdere usikkerhet i estimatene knyttet til datagrunnlag og valg av målemetoder, og mulige skjevheter i estimatene.

Banken opplyser at IFRS 9 modellen er under videreutvikling. Usikkerhet i datagrunnlaget og målemetoder vil i større grad bli hensyntatt ved blant annet å benytte levetids-PD for vurdering av vesentlig økning i kredittrisiko og ved å endre framskrivningsmetodikken i bankens makromodell. Finanstilsynet vil fremheve viktigheten av at banken vurderer kilder til usikkerhet i estimatene, herunder bruk av eksterne data, og foreta eventuelle nødvendige justeringer.

Noteopplysninger

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport enkelte mangler i notene om kredittrisiko i årsregnskapet for 2018. Finanstilsynet noterer at banken har hensyntatt kommentarene og utvidet opplysningene i årsregnskapet for 2019.

Finanstilsynet registrerer at banken har gitt ytterligere informasjon og avstemming om migrering mellom trinnene i henhold til kravene i IFRS 7.35H og I. Finanstilsynet legger til grunn at banken i fremtidige rapporteringer vurderer å gi opplysningen etter disse to bestemmelsene fordelt på BM- og PM-lån da disse har ulike karakteristika.

Videre noteres det at banken i 2019 årsrapporten har opplyst om makrovariablene som benyttes i de ulike scenarioene samt effekten av disse.

Finanstilsynet registrerer at banken har utvidet beskrivelsen rundt usikkerhet ved bankens modell og datagrunnlag for beregning av forventet kredittap.

Banken bekrefter at endringer i metoder og vesentlige forutsetninger vil bli redegjort for i fremtidige årsregnskap når det er aktuelt, i tråd med IFRS 7.35G c).

Avslutning

Finanstilsynet har ikke vurdert hvorvidt forholdene beskrevet over omfattes av verdipapirlovgivningens regler om informasjonsplikt, jf. vphl § 5-2 første ledd, jf. § 3-2. Finanstilsynet legger til grunn at dette løpende vurderes av banken.

Finanstilsynet ber om å få tilsendt kopi av protokollen fra styremøte(r) der denne tilsynsrapporten er behandlet.

Finanstilsynet ber om at det oversendes en kopi av denne rapporten til bankens revisor.

For Finanstilsynet

Ann Viljugrein
direktør for bank- og forsikringstilsyn

Harald Sandin
senior tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.